

Anna Raudaskoski

**LAKEUDEN MELANKOLIKKO HELSINGISSÄ JA KAUPUNKILAINEN
MAALAISMAISEMISSA**

Tapoja, joilla Kalevan kulttuurisivujen artikkeleissa on käsitelty Vilho Lampea

LAKEUDEN MELANKOLIKKO HELSINGISSÄ JA KAUPUNKILAINEN MAALAISMAISEMISSA

Tapoja, joilla Kalevan kulttuurisivujen artikkeleissa on käsitelty Vilho Lampea

Anna Raudaskoski
Opinnäytetyö
Syksy 2022
Viestinnän koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Viestinnän tutkinto-ohjelma, journalismin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä(t): Anna Raudaskoski

Opinnäytetyön nimi: Lakeuden melankolikko Helsingissä ja kaupunkilainen maalaismaisemissa

Työn ohjaaja(t): Satu Koho

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Marraskuu 2022

Sivumäärä: 22

Liminkalainen taidemaalari Vilho Lampi (1898–1936) on ollut julkisuudessa kuolemansa jälkeen näyttelyidensä myötä. Viimeisin näyttely, Väkevä lakeus, nähtiin Oulun taidemuseossa 2021–22. Näyttelyistä on kirjoitettu useita lehtiartikkeleita sanomalehtien kulttuurisivuilla. Artikkelit ovat keskittyneet esillä olevan Vilho Lammen taiteen lisäksi hänen persoonaansa. Kirjoittajat ovat tuoneet esille myös omia arvioitejaan taiteilijan oman henkensä riistoon johtaneista syistä. Vilho Lampi hukutettiin Oulun Merikoskeen vuonna 1936.

Tutkielmassani tarkastelin kolmea eri artikkelia sanomalehti Kalevasta vuosilta 1980, 1998 sekä 2021. Artikkelit on kirjoitettu kulloisenakin mainittuna vuonna pidettyjen Vilho Lammen näyttelyiden perusteella.

Vilho Lampi, liminkalaistaiteilija, oli syntynyt Oulussa ja eli siellä ensimmäiset 11 vuottaan, kunnes hänen perheensä muutti Liminkaan. Tutkielmassani halusin perehtyä Oulun ja Pohjois-Suomen maakuntalehden eli sanomalehti Kalevan kulttuuriartikkeleihin aiheen paikallisuuden ja läheisyyden vuoksi. Päälähteitä tutkielmassani olivat Vilho Lammesta kirjoitettu tietokirja sekä Taiteen sanakirja. Tutkimusmenetelminä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä sekä retorista analyysiä.

Päädyin tutkielmassani tulokseen, että kahden vanhemman artikkelin kirjoittajat ovat kokeneet Vilho Lammen persoonan ja itsemurhan varsin subjektiivisesti ja omien olettamuksiensa mukaan. Tuorein tarkastelemani artikkeli ei edustanut kirjoittajansa subjektiivista näkemystä. Artikkelisiin oli haastateltu kolmea eri taiteilija Lammen elämän oletettua asiantuntijaa, joista yksi on hänen sukulaisensa.

Tutkielmani johtopäätöksenä kyseenalaistin tavat, joilla kuolleesta, enimmäkseen kuolemansa jälkeen julkisuuteen nostetusta taiteilijasta, on kirjoitettu. Artikkeleissa on tehty arvioita hänen psyykestään ja elämästään sekä elintavoistaan hänen itsemurhansa perusteella. Päädyin johtopäätökseen, että artikkeleihin päätyvät kirjoittajien omat arviot pitäisi esittää sellaisina kuin ne ovat eli olettamuksina. Lisäksi kiinnittäisin erityistä huomiota kirjoittajien eettiseen vastuuseen varsinkin siinä tapauksessa, kun kirjoitetaan kuolleesta henkilöstä.

Asiasanat: Vilho Lampi, kulttuurijournalismi, taidesuuntauksat, taidekritiikki

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in communication studies, option of journalism

Author(s): Anna Raudaskoski

Title of thesis: Melancholy man in Helsinki and a townsman living in countryside

Supervisor(s): Satu Koho

Term and year when the thesis was submitted: November 2022

Number of pages: 22

Vilho Lampi (1898–1936) has been in the public eye since his death through his exhibitions. The exhibition, *Väkevä lakeus* (“The mighty expanse”) was seen at the Oulu Art Museum in 2021–22. Several magazine articles have been written about the exhibitions on the culture pages of newspapers. The articles have focused not only on Vilho Lampi’s art on display, but also on his personality. The authors have also brought out their own evaluations of the reasons that led to the artist’s own life being taken. Vilho Lampi drowned himself in 1936.

In my thesis, I studied three different articles which were published in 1980, 1998 and 2021. The articles were written based on the Vilho Lampi’s exhibitions held in those years.

Vilho Lampi, an artist from Liminka, was born in Oulu and lived there for the first 11 years of his life, until his family moved to Liminka. In my thesis, I wanted to familiarize myself with the cultural articles of *Kaleva*, the regional newspaper of Oulu and Northern Finland, due to the locality and proximity of the topic.

The main sources in my thesis were the information book edited by Marja Junttila, *Vilho Lampi 1898-1936 and Taiteen sanakirja*. (Dictionary of art) As research methods, I used material-oriented content analysis and rhetorical analysis.

As the conclusion of my thesis, I questioned the ways in which the dead artist, mostly made public after his death, has been analyzed in the articles. The articles have made assessments of his psyche and his life and lifestyle based on his suicide. I came to the conclusion that the authors’ own assessments that end up in the article should be presented as they are, i.e. assumptions. In addition, I would pay special attention to the ethical responsibility of the authors, especially in the case when writing about a dead person.

Keywords: culturejournalism, Vilho Lampi, art exhibition, art critic, bipolar disorder

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1	Taidenäyttely	7
2.2	Kulttuurijournalismi	7
2.3	Taidekritiikki.....	8
2.4	Taidemaalari, taiteilija ja kuvataiteilija	8
2.5	Vilho Lammen tyylikaudet.....	8
2.6	Kaksisuuntainen mielialahäiriö	9
2.7	Sanomalehti Kaleva.....	9
3	VILHO LAMPI JA HÄNESTÄ TEHTYJÄ TUTKIMUKSIA SEKÄ TEOKSIA	10
3.1	Vilho Lampi.....	10
3.2	Vilho Lammen taiteen hiljeneminen 1931–36 – surrealismia?	11
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	12
4.1	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	12
4.2	Retorinen analyysi.....	12
5	KALEVAN ARTIKKELIT ERI VUOSILTA	13
5.1	Artikkeli: Lakeuden melankolikko Helsingissä	13
5.2	Artikkeli: Kaupunkilainen maalaismaisemissa	13
5.3	Artikkeli: Pariisin jälkeen suunta muuttui	14
6	ANALYYSI JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	15
6.1	Immosen näkemys Lammen taiteesta ja persoonasta	15
6.2	Kaupunkilainen maalaismaisemissa.....	16
6.3	Pariisin jälkeen suunta muuttui.....	17
6.4	Artikkelit vertailussa.....	18
7	POHDINTA	20
	LÄHTEET.....	22

1 JOHDANTO

Näin ensimmäistä kertaa liminkalaistaiteilija Vilho Lammen töitä Oulun Taidemuseon näyttelyssä vuonna 1998, ja kiinnostukseni hänen taidettaan kohtaan heräsi. Opinnäytetyöni käytännön osuutena laadin Vilho Lampi -museosta ja -seurasta historiikin. Päätin, että teen myös tutkielman Vilho Lampeen liittyen, sillä minulla on käytettävissä Lampi-seuran aineistoa, josta löysin paljon kiinnostavaa materiaalia Vilho Lampeen liittyen. Kiinnostusta herätti etenkin se, miten toimittajat analysoivat traagisen lopun kokenutta taiteilijaa hänen taiteensa perusteella. Tutkielmassani analysoidut artikkelit on kirjoitettu Lammen postuumien näyttelyiden aikaan vuosina 1980, 1998 sekä 2021. Vuoden 1980 näyttely pidettiin Helsingin taidetalossa. Lammen kaksi näyttelyä, toinen vuodelta 1998 ja viimeisin, ”Väkevä Lakeus” (2021–22) olivat esillä Oulun taidemuseossa.

Tutkielmassani käsittelen sitä, minkälaisen kuvan Vilho Lammesta saa, kun lukee hänestä kirjoitettuja artikkeleita. Tarkastelen kolmea eri vuosina ilmestynyttä kirjoitusta, jotka on julkaistu Oulussa ja Pohjois-Suomessa ilmestyvän sanomalehti Kalevan kulttuurisivuilla. Minkälainen ihminen taiteilija Vilho Lampi oli, ja etenkin, minkälaisen kuvan hänestä voi saada hänen taiteensa perusteella? Tutkielmani pääkysymys on: miten Vilho Lammen persoonaa on käsitelty hänestä Kalevan kulttuurisivuille kirjoitetuissa artikkeleissa?

Tutkielmassani kartoitan artikkelien sisältöä aineistolähtöisesti eli teen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Käytän yhtenä tutkimusmenetelmänä myös retorista analyysiä, jolla selvitan artikkeleissa käytettyä retoriikkaa eli sitä, miten sanallisessa viestinnässä on käytetty mahdollisia vaikuttamisen keinoja.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Seuraavissa alaluvuissa avaan tutkielmani keskeisimmät käsitteet, joita ovat taidenäyttely, kulttuurijournalismi, taidekritiikki sekä taidemaalari, taiteilija ja kuvataiteilija. Kerron myös Vilho Lammen tyylikausista sekä siitä, minkälainen sanomalehti Kaleva on.

2.1 Taidenäyttely

Taidenäyttelyssä esitetään taideteoksia yleisölle julkisessa tilassa, joka voi yleisimmin olla taidemuseo tai taidegalleria. Instituutiona taidenäyttelyt alkoivat kehittymään taideakatemiajärjestelmän sekä taidekaupan yleistyessä 1600–1700-luvuilla. Sitä ennen taideteoksia sai ihailta kirkoissa tai yksityisten kerääjien kokoelmissa. Ensimmäisenä suurena taidenäyttelynä pidetään Ranskan taideakatemian 1667 järjestämää näyttelyä. Suomessa vuosittaiset taidenäyttelyt alkoivat Suomen Taideyhdistyksen toimesta vuonna 1847. 1900-luvulla taidenäyttelyt alkoivat yleistyä, kun taidekauppa ja galleriatoiminta yleistyivät. (Konttinen & Laajoki 2005, 437.)

2.2 Kulttuurijournalismi

Kulttuurijournalismi on journalismia, jota on esillä mediassa siihen erikoistuneen toimittajakunnan kirjoittamana. Kulttuurijournalistisia kirjoituksia löytyy yleensä sanomalehdistä: sekä printtiversioista että netistä, kulttuurisivuilta. Kulttuurijournalismiksi lasketaan kaikki ne journalistiset sisällöt, jotka käsittelevät kulttuuria. (Koho 2021.)

Kulttuuri-toimittaja Anton Vanha-Majamaan mukaan kulttuurijournalistin pitää pyrkiä objektiivisuuteen: kulttuurijournalistisen kirjoituksen aiheen tai henkilön ihailu täytyy tunnistaa, ja olla välittämättä siitä. Mikäli jutuntekoa aloittava kulttuurijournalisti on perehtynyt aiheeseensa sen ihailemisen vuoksi, täytyy siitä kirjoittamisessa olla erityisen tarkka: aiheisiin tulee suhtautua siis kriittisesti ja puolueettomasti huolimatta niiden mahdollisesta palvomisesta. Hänen mukaansa kulttuuriaiheista kirjoitettujen artikkelien tulee noudattaa samaa eettistä kriteeristöä kuin muidenkin journalismin osa-alueiden. (Vanha-Majamaa 2019.)

2.3 Taidekritiikki

Taidekritiikistä puhutaan, kun kulttuuritoimittaja ja taiteen asiantuntija kirjoittaa arvioinnin tai kuvailun esimerkiksi sanoma-, taide- tai aikakauslehteen vaikkapa kuvataiteen taidenäyttelystä. Taidekritiikeistä voidaan lukea, minkälaisia taideteoksia näyttelyissä on. Taideteoksia myös arvotetaan ja tulkitaan taidekritiikeissä. Riitta Konttisen ja Liisa Laajoen mukaan taidekritiikissä yhdistyvät esseistiikka ja journalismi. Nykyisessä merkityksessään taidekritiikkiä alkoi esiintyä 1700-luvulla. Taidehistoria ja taidekritiikki erotettiin lopullisesti toisistaan 1800-luvulla. (Konttinen & Laajoki 2005, 436.)

2.4 Taidemaalari, taiteilija ja kuvataiteilija

Taiteilijaa ammattina on vaikea määritellä, koska taidekäsitteet ovat muuttuneet aikojen saatossa. Taidemaalari tarkoittaa kuitenkin henkilöä, joka on saanut koulutuksen yhdelle tai useammalle kuvataiteen alalle. Liminkalaistaiteilija Vilho Lampea voidaan tituleerata taidemaalariksi, sillä hän opiskeli Suomen taideyhdistyksen piirustuskoulussa vuosina 1921–25. Kuvataiteilijoiksi puolestaan kutsutaan kuvataiteen ammattilaisia, jotka eivät ole koulutusta alalleen saaneet. (Konttinen & Laajoki 2005, 440.)

2.5 Vilho Lammen tyylikaudet

Vilho Lammen taiteilijakauden mahtuu maalauksia, jotka edustavat kolmea eri tyyliä. Ensimmäinen kausi oli marraskuulaisen ekspressionismin sävyttämää opiskeluaikaa Suomen Taiteilijayhdistyksen piirustuskoulussa Helsingissä vuosina 1922–25. (Raudaskoski 2021, 12.) Ekspressionismi on kuvataiteen ja myös arkkitehtuurin suuntaus. Ekspressionistisella tyylillä maalatuissa tauluissa yhdistyvät hillittömät muodot riitasointuisiin väreihin. Ekspressionismilla haluttiin löytää yhteys ihmisen henkiseen puoleen ja tehdä sitä näkyväksi. (Konttinen & Laajoki 2005 92–93.)

Toinen kausi vuosina 1928–31, oli herooinen kausi eli sankarikausi, jolloin Lammen työt olivat suuria, rajun maalariotteen ja ronskin huumorin sävyttämiä. Vuonna 1931 Lampi teki opintomatkan Pariisiin. Tämän jälkeen maalaukset muuttuivat pieniksi, rauhallisiksi ja pikkutarkoiksi maisema-aiheiksi, joihin sisältyi vahva tunnelataus. Kautta on kutsuttu uusasialliseksi kaudeksi. (Raudaskoski 2022, 12.)

2.6 Kaksisuuntainen mielialahäiriö

Kaksisuuntainen mielialahäiriö eli bipolaarihäiriö on psyykinen sairaus, jossa vuorottelevat masennus- ja manijaksot. Kaksisuuntainen mielialahäiriö tunnettiin ennen maanisdepressiivisenä häiriönä. Sairaudelle on ominaista se, että se voi olla pitempiäkin aikoja niin sanotusti remissiossa eli sitä sairastavalla on oireettomia kausia. (Terveystalo 2022.) Bipolaarihäiriö jaetaan kahteen tyyppiin. Tyyppiä 1 mielialanvaihtelut masennuksen ja manian välillä ovat rajuja. Tyyppiä 2 sairastavien manijaksot ovat lievempiä hypomaanisia jaksoja ja masennuksen oireet ovat hallitsevia. (Kaksisuuntaiset ry. 2022.)

Mania tarkoittaa sitä, että bipolaarihäiriötä sairastavalla henkilöllä on vähintään viikon kestävä jakso, jolloin hänen mielialansa on hyvä, mutta normaalista poikkeavalla tavalla. Manian aikana ihminen on tuottelias, eikä uni maistu. Manijaksoa potevan henkilön itsetunto on kohonnut, hän on puhelias ja aktiivinen. Hypomania on manian lievempi muoto, ja se kestää vähintään neljä päivää. Hypomanian oireet ovat myös vilkkaus ja aktiivisuus, mutta sen aikana sairastuneella on vähemmän psykoottisia oireita. Masennuskausi saattaa olla kaksisuuntaista mielialahäiriötä sairastavalla lyhyempi kuin tavallisissa masennustiloissa. Sen aikana bipolaarihäiriöisillä saattaa kuitenkin olla enemmän psykoottisia oireita sekä ajattelutoiminnan tai liikkeiden hidastumista. (Terveystalo 2022.)

2.7 Sanomalehti Kaleva

Tutkielmassani analysoin kolme eri kulttuurijournalistista kirjoitusta, jotka on julkaistu sanomalehti Kalevan kulttuurisivuilla eri vuosien aikana. Sanomalehti Kaleva on osa Kaleva Mediaa. Mediataloon kuuluvat myös muun muassa maakuntalehdet Lapin Kansa ja paikallislehti Rantalakeus (Liminka) sekä radiokanava Radio Kaleva. (Kalevamedia 2022a.)

Toimittaja Juho Raappana perusti Kaleva-sanomalehden vuonna 1899. Lehti ilmestyi alkuaikoinaan kuudesti viikossa. 1900-luvun alussa lehti alkoi julkaisemaan erilaisia teemanumeroita ja lehdessä oli erilaisia erikoisosastoja, kuten maanviljelysosasto ja naisille suunnattu oma osasto. Tällä hetkellä Kaleva julkaistaan viikon jokaisena päivänä. Kalevassa on useita eri toimituksia, jotka keskittyvät oman alansa artikkeleihin. Kulttuuri ja ihmiset -toimitus on yksi niistä. Sen yksi tunnetuimmista taidekriitikoista oli edesmennyt Kaisu Mikkola. Kulttuurisivuilla työskentelee vakituisesti tällä hetkellä kuusi toimittajaa, lisäksi freelancerit kirjoittavat sivuille kritiikkejä ja artikkeleita. (Kalevamedia 2022b.)

3 VILHO LAMPI JA HÄNESTÄ TEHTYJÄ TUTKIMUKSIA SEKÄ TEOKSIA

Seuraavissa alaluvuissa esittelen Vilho Lampea sekä häneen liittyvää tutkimusta ja taiteellisia teoksia. Paavo Rintala on kirjoittanut kirjan nimeltä *Jumala on kauneus*, joka on kirjailijan fiktiivinen näkemys Lammen elämästä. Kirjan pohjalta on tehty saman niminen elokuva, jonka ohjasi Hannu Heikinheimo. Kirjasta on tehty myös näyttämösovitus. Näytelmää on esitetty Suomessa teattereissa. (Junttila 1998, 7; Raudaskoski 2022, 4.)

Vilho Lampeen liittyen on kirjoitettu tutkielmia muun muassa hänen lapsimalleistaan sekä Limingan Vilho Lampi -museon toiminnasta. Ne eivät kuitenkaan ole keskeisiä oman tutkielmani kannalta. Sen sijaan käytän lähteenä Aino Eskolan kirjoittamaa pro gradu -tutkielmaa, joka käsittelee Vilho Lammen viimeisen, asiallisen tyylin kauden aikaa vuosina 1931–36. Runsaasti tietoa Vilho Lammesta löytyy myös Oulun taidemuseossa amanuenssina työskennelleen Marja Junttilan toimittamasta kirjasta *Vilho Lampi 1898–1936*, joka on ollut yksi tärkeimmistä lähdeveksisteni tutkielmassani. Olen käyttänyt yhtenä lähteenä myös oman opinnäytetyöni käytännön osuutta, Vilho Lampi -seuran ja -museon historiikkia.

3.1 Vilho Lampi

Vilho Lampi oli liminkalainen taidemaalari, joka eli vuosina 1898–1936. Hänen kuvataiteellinen tuotantonsa rajoittuu noin 14 vuoden ajalle. Vilho Lampi kuvasi taiteessaan paljon Liminkaa ja liminkalaisia ihmisiä. Limingan kunta on Oulun naapurikunta, jonne Oulusta on matkaa lähes kolmekymmentä kilometriä. (Junttila 1998 10–12; Raudaskoski 2022 11.)

Vilho Lampi oli maatalon kasvatti, joka vietti aikaansa maatilan töiden ja taideteosten tekemisen lisäksi esittävän taiteen harrastusten parissa varsinkin nuorempana. Hän esiintyi mielellään; runojenlausunta ja harrastajateatterissa esiintyminen olivat lähellä hänen sydäntään. Lampi kouluttautui taidemaalariksi Suomen Taideyhdistyksen piirrustuskoulussa (nykyään Kuvataideakatemia) vuosina 1921–25. Lammen taiteilijapersoona oli monipuolinen, ja niin oli hänen kuvataiteensakin. Vilho Lammen tuotanto vaihteli alkukauden vahvoista ekspressionistisista taideteoksista lopun ajan uusasiallisiin teoksiin. (Junttila 1998, 10–13.)

Lampi päätti elämänsä vuonna 1936 hukuttautumalla Merikoskeen. Kuolemansa jälkeen hänet unohdettiin lähes pariaksi vuosikymmeneksi, kunnes 1950-luvulla pidettiin hänen ensimmäiset muistonäyttelynsä. Sitten hänen näyttelyitään on nähty useasti Suomen taidemuseoissa eri vuosikymmenten aikana. (Junttila 1998, 94.)

Taiteilijan elämästä tiedetään faktisesti esimerkiksi hänestä kirjoitetun kirjallisuuden perusteella, ja hänen aikalaistensa kertomusten perusteella. Kuitenkaan esimerkiksi sukulaisten ja ystävien kertomuksissa ei ole käynyt ilmi hänen oman henkensä riistoon johtanut motivaatio, ainoastaan sitä edeltävät tapahtumat vuorokauden ajalta. Itsemurhan syytä on arvailtu, mutta kukaan ei ole tiennyt teon lopullista syytä. (Junttila 1998, 94; Eskola 1993, 63.)

Pertti Pulkkinen kertoo vuoden 1980 Taidetalon näyttelyesitteessä seuraavasti: ”Epämääräiseen taiteilijan elämäntalon spekulointiin syylistyivät 1950-luvun taidearvostelijat.” (Pulkkinen, 1980.) Pulkkinen pohdinta lisäsi kiinnostusta siihen, millä lailla Lammen taiteeseen perehtyneet kulttuurijournalistit ovat arvioineet taiteilijan persoonaa ja lopullista ratkaisua vuosina 1980 ja 1998, sekä vuonna 2021, kun he ovat kirjoittaneet juttuja postuumien näyttelyiden perusteella.

Vilho Lampi kuului Isänmaalliseen Kansanliikkeeseen (IKL). Hänet valittiin vuonna 1933 Limingan Jussilassa pidetyssä Limingan osaston perustavassa kokouksessa yhdistyksen johtokuntaan. Tuolloin oli vallitsevan ajan hengen mukaista, että kansallisen ideologian linjauksen mukaan sekä IKL:llä että Lapuanliikkeellä oli seuraajia ja kannattajia taiteilijapiireissä. (Junttila 1998, 15.) Tutkielmassani en kuitenkaan perehdy siihen, mitä ja millä retoriikalla Vilho Lammen poliittisesta suuntautumisesta on kirjoitettu.

3.2 Vilho Lammen taiteen hiljeneminen 1931–36 – surrealismia?

Aino Eskola tutkii pro gradu -työssään Vilho Lammen elämän viimeisen viiden vuoden taiteellista tuotantoa. Hän keskittyy kuvailemaan sitä, voisiko Lammen uusasialliseksikin määritellyn loppukauden teosten tyylisuuntaa kutsua surrealistiseksi taiteeksi. Hän viittaa loppupohdinnassaan Vilho Lammen viimeisiin vuosiin ja niiden tuotannossa ilmenevään teemaan, jossa voidaan Eskolan mukaan löytää useita uneen tai toiseen maailmaan viittauksia, sekä Tyttö jään reunalla -teosta (kuva 2), jonka aiheen käsittely on arvioitu Eskolan mukaan väsyttäneen siinä määrin taiteilijaa, että hän teki itsemurhan. (Eskola 1993 63.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkielmani tutkimusmenetelmäni ovat aineistolähtöinen sisällönanalyysi sekä retorinen analyysi.

4.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tutkielmassani käytän yhtenä analyysimenetelmänä aineistolähtöistä laadullista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin avulla etsitään tekstistä eri merkityksiä; se on tekstianalyysiä. Sisällönanalyysiä käyttämällä dokumentteja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163–164.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on sopiva menetelmä omassa tutkielmassani, sillä analysoin kolmea eri sanomalehtiartikkelia sekä niiden sisältöä. Tutkielmassani sisällönanalyysiin kuuluu olennaisena osana kulttuurijournalististen tekstien objektiivisuuden arviointi.

4.2 Retorinen analyysi

Journalistisessa tekstissä voidaan käyttää retorisia keinoja. Niiden käytöllä voi olla useampiakin tarkoituksia; niiden avulla voidaan esimerkiksi vedota tunteisiin, luoda mielikuvia ja vaikuttaa mielipiteisiin. Retorisessa mediatekstien analyysissä tutkitaan yleisöön vaikuttavaa viestintää. Analyysitapa tarkastelee symbolisten ilmauksien muotoja, joita tekstissä tai puheessa käytetään. Kyky kommunikoida kehittyy yhteisöllisten kielenkäyttönormien perusteella. (Kantola, Moring & Väliaverron 1998, 40–41.)

Retoriikan perustana on argumentaatio: muut retoriset tehokeinot perustuvat sille. Aristoteleen mukaan retorisia tehokeinoja ovat ethos, pathos ja logos. (Kaakkuri-Knuutila 1999, 233.) Havaintojeni mukaan poliittista retoriikkaa voidaan usein, samoin talouteen liittyvän journalismin retoriikkaa. Retoristen keinojen käyttö on ominaista myös kulttuurijournalistisissa teksteissä. Vilho Lammen elämää ja lopullista ratkaisua kuvaillaessaan toimittajat käyttävät retorisia keinoja, kuka enemmän, kuka vähemmän.

5 KALEVAN ARTIKKELIT ERI VUOSILTA

Aineistona tutkielmassani on artikkeleita, joita on kirjoitettu Vilho Lammen postuumien näyttelyiden aikaan vuosina 1980, 1998 sekä 2021. Kaikki artikkelit ovat Kalevasta. Vuonna 1980 julkaistiin Unto Immosen artikkeli *Lakeuden melankolikko Helsingissä*, vuonna 1998 Heikki Kastemaan artikkeli *Kaupunkilainen maalaismaisemissa*, ja vuonna 2021 Anna Kilposen artikkeli *Pariisin jälkeen suunta muuttui*.

5.1 Artikkelit: Lakeuden melankolikko Helsingissä

Unto Immonen kirjoitti Helsingin taidetalon vuoden 1980 Vilho Lammen näyttelyn innoittamana artikkelin 'Kalevan kulttuurisivuille'. Helsingin taidetalon näyttely oli laajin Vilho Lammen postuumi (kuoleman jälkeinen) näyttely siihen mennessä. Artikkelissaan hän kertoo Vilho Lammen taiteesta ja sen nivoutumisesta taiteilijan luonteeseen ja elämään.

Unto Immonen (1909–1991) oli taidemaalari ja kuvamaataidon sekä käsityön opettaja. Hän opetti kuvaamataittoa muun muassa Kajaanissa ja Raahessa. Immonen kirjoitti taideartikkeleita useisiin eri lehtiin, Kalevan lisäksi esimerkiksi pohjoissuomalaiseen kulttuurilehti Kaltioon sekä Taide-lehteen. Hän toimi aktiivisesti asuinpaikkojensa kulttuurielämässä. (Helsingin Sanomat 1991.) Unto Immonen oli yksi Lampi -seuran perustajajäsenistä (Raudaskoski 2022).

5.2 Artikkelit: Kaupunkilainen maalaismaisemissa

Heikki Kastemaa kirjoitti Kalevaan artikkelin Vilho Lammen kolmesta 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi järjestetystä näyttelystä. Näyttelyitä järjestettiin Oulun taidemuseolla, Vilho Lampi -museolla Limingassa sekä Limingan taidekoululla vuoden 1998 aikana. Jutun otsikko selittyy sillä, että Vilho Lampi syntyi vuonna 1898 Oulussa, Kakaravaaralla, ja asui siellä yksitoistavuotiaaksi asti, kunnes Lammen isä osti Limingasta maatilan ja muutti perheineen Limingan nykyiseen vanhaan kaupunginosaan.

Heikki Kastemaa on taidekriitikko, toimittaja sekä opettaja. Kastemaa on opiskellut 1970-luvulla Taideteollisessa korkeakoulussa, ja kuva-analyysien teko on hänen intohimonsa. (YLE 2020.)

5.3 Artikkel: Pariisin jälkeen suunta muuttui

Anna Kilposen kirjoittama artikkeli on julkaistu Kalevassa 12.11.2021 Vilho Lammen näyttelyn *Väkevä lakeus* aikaan. Vilho Lammen viimeisin laaja näyttely pidettiin Oulun taidemuseossa. Artikkeleihin Kilponen on haastatellut Vilho Lammen veljenpoikaa Matti Lampea, psykiatrian emeritusprofessori Matti Isohannia sekä Oulun taidemuseon intendentti Tarja Kekäläistä.

Anna Kilponen on Kalevan toimittaja ja kirjoittaa artikkeleita Ihmiset ja kulttuuri –toimituksessa (kaleva.fi 2022). Kilposen artikkelin yhtenä kuvituskuvana on Vilho Lammen maalaama omakuva vuodelta 1932 hänen Pariisin-aikansa jälkeen (kuva 1).



Vilho Lammen omakuva vuosi Pariisin-matkan jälkeen. Kuvassa osa teoksesta, joka on vuodelta 1932. Turun taidemuseon kokoelmat.

KUVA 1. Kilposen jutun kuvitusta, Vilho lammen muotokuva vuodelta 1932 Pariisin ajan jälkeen.

Kaleva 13.11.2021. (Kuva Jukka-Pekka Moilanen)

6 ANALYYSI JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Esitän analyysini tutkimusaineistostani seuraavissa alaluvuissa. Selvitän, millä lailla erilaiset tavat kirjoittaa taidemaalari Vilho Lammesta ovat muuttuneet ajan myötä, vai onko niissä eroavaisuuksia. Lisäksi tarkastelen sitä, miten Vilho Lammesta kirjoitetaan hänen oman alueensa lehdessä. Ensimmäisen, Unto Immosen, kirjoittaman artikkelin (1980) ja viimeisen, Anna Kilposen, artikkelin (2021) välissä on yli neljäkymmentä vuotta. Heikki Kastemaan juttu on julkaistu Kalevassa Vilho Lammen satavuotisjuhlanäyttelyiden aikaan vuonna 1998.

6.1 Immosen näkemys Lammen taiteesta ja persoonasta

Unto Immosen artikkeli Helsingin taidetalon näyttelystä paneutuu Lammen henkilöhistoriaan ja kuvailee Lammen taidetta ja taiteilijan eri tyyliisuuntia yleistävästi. Otsikko, *Lakeuden melankolikko Helsingissä*, kertoo artikkelin yleisestä synkästä sävystä, jossa Immonen kuvailee Lammen persoonaa ja kertoo, kuinka taiteilija oli ahdistunut ja henkisesti tasapainoton.

Artikkelissaan Immonen kuvailee Lammen eri tyyliisuuntia, ja vetää niistä omia johtopäätöksiään. Immosen tyyli on jokseenkin dramaattinen. Se on sekoitus paatosta ja tietoa, pathosta ja logosta. Aristoteleen runousopissa pathos tarkoittaa tunteisiin vaikuttamista ja logos tietoa. (Aristoteles 2012, 1980.) Immonen keskittyy kuvailemaan artikkelin alussa, kuinka Lammen koko tuotannossa on kuoleman käsittelyn pohjavire, mikä on retoriikaltaan vahva lause ja väittäjä. Hän tuo esille sen, että on eri mieltä Helsingin taidetalon näyttelystä kirjoitetun teosluettelon tekijän, Pertti Pulkkinen kanssa. Pertti Pulkkinen on todennut taidetalon näyttelyn esitteen kirjoituksessa, että Lammen kuolemaan oman käden kautta johtaneita spekulatioita on tehty liikaa 1950-luvulla ja että Lammen taiteessa on häviävän pieni määrä kuolemaan liittyviä aiheita. (Pulkkinen 1980.) Immonen kiistää Pulkkinen kirjoituksen sisältöä. Ingressissä hän kertoo taulusta *Tyttö jään reunalla* (kuva 2). Oman analyysinsä mukaan teos on hänen mielestään ahdistusta ilmaiseva ja on psykologisessa mielessä avaintyö. Lampi on maalauksensa kautta testannut itseään ”sillä Oulujoen jäysiin aaltoiin hänenkin elämänsä päättyi”. Immonen argumentoi vahvasti sen puolesta, että Lampi on ollut melankolinen ja ahdistunut ja että sen voi nähdä hänen tuotannostaan.

Immonen kertoo näyttelyssä kävijöiden joutuvan liminkalaismestarin taikapiiriin. Hänen mielestään Lammen näyttelyn tunnelataus on niin voimakas, että se materialisoituu taidetalon ilmassa. Immosen tekstistä käy ilmi, että hän on Vilho Lammen taiteen ihailija. Hän kuvailee myös sitä, kuinka innostunut vastaanotto postuumilla näyttelyllä on.

Immosen tekstistä voi lukea, kuinka hän argumentoi vahvasti Lammen taiteen taidokkuudesta. Hän väittää myös, että Lampi ei elänyt väärässä ajassa, vaan väärässä paikassa, eikä näin ollen anna liminkalaisista Lammen aikalaisista kovinkaan mairittelevaa kuvaa.

Vilho Lammesta saa Immosen kirjoittaman tekstin perusteella omassa yhteisössään toimineen väärinymmärretyn taiteilija kuvan. Lampi ei myöskään hänen mukaansa saanut keskittyä maalaustyölle, vaan joutui jakamaan aikaansa taiteenteon ja maatilalla työskentelyn kanssa. Retoriikassaan Immonen argumentoi vahvasti sekoittaen tunnetta ja tietoa.



KUVA 2. *Tyttyö jään reunalla on teos, joka Unto Immosen mukaan oli psykologisessa mielessä Lammen avaintyö. (Kuva: Matti Lammen arkisto)*

6.2 Kaupunkilainen maalaismaisemissa

Heikki Kastemaan artikkeli vuonna 1998 Kalevassa sivuaa Lammen satavuotisnäyttelyitä Oulussa ja Limingassa. Varsinainen taidekritiikki se ei ole. Kastemaa keskittyy artikkelissaan tiivistetysti Vilho Lammen elämään lapsuudesta aikuisikään asti. Lopussa on maininta taiteilijan itsemurhasta, jonka Kastemaa vihjaa johtuneen Vilho Lammen raskaasta taakasta kotinsa, maalaistalon, töiden tekemisen vaativuudesta, sekä taiteilijan töistä. Kastemaa korostaa samaa asiaa, kuin mitä Unto Immonen vajaa 20 vuotta aiemmin.

Kastemaa luonnehtii Lampea ikuisiksi kaupunkilaispojaksi, joka korosti maalaisuuttaan, pohjalaisuuttaan ja liminkalaisuuttaan. Kastemaan mukaan Lampi peitti teatraalisella tavalla niin omaa keskiluokkaista puusepänpöjan taustaansa esiintyessään machona maalaismiehenä kuin omaa herkkää ja arkaa persoonallisuuttaan.

Vilho Lampi oli innokas teatterinharrastaja ja lausuja Limingan harrastajateatteri- ja lausuntapiireissä. Lampi esitti mielellään omia runojaan. (Junttila 1998, 15.) Kastemaa korostaa artikkelissaan, että esiintymisharrastus oli yksi Lammen keinoista pitää hänelle ominainen ujous ja herkyys piilossa. Kastemaa argumentoi Lammen persoonaan liittyvistä seikoista, kuten maalaismiehen karikatyyrin esittämisestä. Hän perustelee argumenttinsa sillä, että Lampi oli syntyjään kaupunkilainen. Argumentointi on yksi retoriikan kolmesta eri tasosta. Argumentoinnilla kiinnitetään huomio niihin asioihin, joista muodostuneita mielipiteitä tai jo olemassa olevaa tietoa pyritään vahvistamaan tai muuttamaan. (Palonen & Summa 1998, 10.)

Kastemaa analysoi artikkelissaan Vilho Lammen luonteenpiirteiden lisäksi myös hänen taidettaan samoilla argumenteilla. Hänen mukaansa Lammen teoksissa ei ole ollenkaan pelkkää ”puhdasta” luontoa, johon ihminen ei olisi koskenut, vaan niissä kaikissa näkyy esimerkiksi ihminen tai ihmisiä, rakennus, silta tai tie. Kastemaan mielestä teosten miljööt, joissa ihminen tai hänen kädenjälkensä näkyvät, johtuu siitä, että Lampi oli syntyjään kaupunkilainen: ”Hän oli Oulun Vaaran, tai Kakaravaaran, kaupunginosa numero kahden penikoita.” Lauseessa hän käyttää trooppiretoriikkaa eli kielikuvaa. Palosen ja Summan mukaan trooppiretoriikka on yksi retoriikan muodoista (Palonen & Summa 1998, 10.) Tässä tapauksessa sitä on käytetty lauseessa, jonka tarkoituksena on iskostaa lukijan päähän kuva rasavillistä kaupunkilaislapsesta.

6.3 Pariisin jälkeen suunta muuttui

Anna Kilposen marraskuussa 2021 julkaistussa artikkelissa perehdytään enimmäkseen Vilho Lammen mielenmaisemiin hänen Pariisissa viettämänsä ajan jälkeen. Artikkelissa on myös mielenterveyden asiantuntijan oletukset siitä, mikä ajoi Lammen tekemään itsemurhan.

Artikkeli on otsikoitu vahvasti. Sen koko nimi artikkelin nettiversiossa on: *Pariisin jälkeen suunta muuttui – Vilho Lampi ajautui taiteelliseen kriisiin ja kierteli lääkäreissä ennen kuolemaansa vuonna 1936. Lammella oli kaksisuuntainen mielialahäiriö, olettaa psykiatrian emeritusprofessori.*

Kilposen artikkelissa on haastateltu kolmea eri asiantuntijaa: psykiatrian emeritusprofessoria, Oulun taidemuseon amanuenssia, joka on Vilho Lampi -asiantuntija, sekä Vilho Lammen veljenpoikaa. Otsikosta käy jo ilmi, kuinka psykiatrian professori Martti Isohanni on tehnyt Vilho Lammesta diagnoosin tämän

kuoleman jälkeen ja arvelee tämän kärsin bipolaarihäiriöstä eli kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä. Hän kuitenkin toteaa, kuinka arveluttavaa on tehdä analyysyjä ihmisestä, jota ei ole koskaan nähnyt. Isohannin mukaan diagnoosin tekemiseen tarvittaisiin kunnan tutkimukset, jotka pitäisi tehdä ajan kanssa. Isohannin mukaan taiteilijat ja poliitikot kärsivät usein mielenterveysongelmista, ja bipolaarihäiriö on heille ominainen psyykkinen sairaus.

Vilho Lammen veljenpoika, taiteilija Matti Lampi, on jokseenkin varovaisempi arviossaan. Hän toteaa haastattelunsa aikana, että itsemurhan syytä ei voi tietää. Matti Lampi päätyy arvaamaan, että hänen setänsä ajautui mahdollisesti taiteelliseen kriisiin Pariisin vuosiensa jälkeen. Matti Lammen mukaan on mahdollista, että Vilho Lammella saattoi olla edessään tyylinvaihto, ja siitä olisi seurannut epävarmuutta: ”Eikö hän tiennyt, mitä seuraavaksi vai tuliko hänelle jonkinlainen uskonpuute.” Artikkelin kuvituksena on käytetty muun muassa Vilho Lammen maalaamaa omakuvaa hänen Pariisissa viettämänsä ajan jälkeen (kuva 1).

Artikkelin retoriikka on kautta linjan arvailua, jota haastateltavat ja kirjoittaja esittävät jo Vilho Lammen elämästä tiedossa olevien faktojen perusteella. Yhtenä lähteenä toimittaja on käyttänyt amanuenssi Marja Junttilan kirjaa, joka on myös yksi tutkielmani lähdekirjoista.

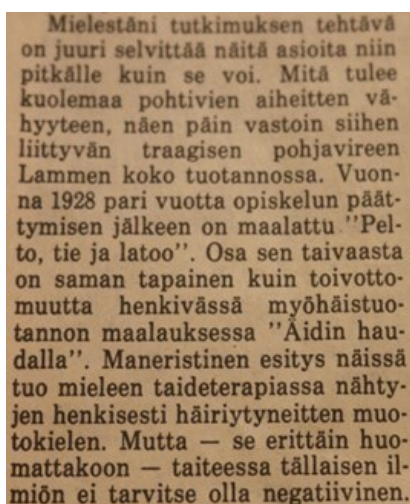
Haastateltavien argumentit ovat siis olemassa olevaan tietoon perustuvan pohdinnan tuloksia. Ainoastaan veljenpojalla, Matti Lammella, on tietoa, jonka hän on kuullut setänsä Vilho Lammen perheenjäseniltä. Toimittaja ei ole esittänyt haastateltavien kertomaa subjektiivisesti eikä pyri vaikuttamaan lukijoiden tunteisiin. Loppujen lopuksi artikkeli ei päädy sellaiseen ratkaisuun, jonka se esittäisi varmaksi syyksi Vilho Lammen itsemurhaan.

6.4 Artikkelit vertailussa

Tarkastelemistani artikkeleista löytyy niin yhteneväisyyksiä kuin erojakin. Immonen ja Kastemaa ovat molemmat tuoneet esille kirjoituksissaan sen seikan, että Vilho Lampi oli taiteilija, joka raskaiden maatilantöiden sekä ahkeran taiteen tekemisen vuoksi uupui työtaakkansa alle. Uupuminen olisi heidän mukaansa vaikuttanut Lammen mielenterveyteen. Kastemaa painottaa sitä, että tämä päätyi lopulliseen ratkaisuunsa raskaiden töidensä vuoksi. Kilposen haastattelema Vilho Lammen veljenpoika, Matti Lampi, taas korostaa sitä, että maatalon hoidosta ei ollut Vilho Lammen harteilla, hän oli raamikkaana maalaispoikana talon töissä kuten muutkin tilan asukkaat. Kastemaa kuvaa Lampea ikuisena kaupunkilaispoikana. Immonen taas kertoo Lammen olleen väärinymmärretty kotipaikkakunnallaan Limingassa. Kahdesta edellisestä väittämästä voisi toki vetää sen johtopäätöksen, että ikuinen kaupunkilaispoika ei sopeutunut maalaisympäristöön, mutta se lienee turhaa spekulointia.

Objektiivisella otteella ja omien alojensa asiantuntijoita kuullen kirjoitettu Kilposen artikkeli nostaa esille Vilho Lammen oletetun psyykkisen sairauden, kaksisuuntaisen mielialahäiriön. Immonen puolestaan kirjoittaa artikkelissaan, kuinka Lampi on ollut elämänsä aikana melankolinen ja ahdistunut. Melankolisuus voidaan tulkita masennukseksi, ja masennus on bipolaarihäiriön oire, joka vuorottelee tästä sairaudesta kärsivillä manijaksojen kanssa (Terveyskirjasto 2022). Lisäksi Immosen mukaan Vilho Lammen viimeisistä töistä, kuten Äidin haudalla -teoksesta voi huomata, kuinka siinä on samankaltaisuuksia taideterapiassa maalattujen, ”henkisesti häiriintyneiden” potilaiden töissä käyttämän muotokielen kanssa. Liitteenä kuvakaappaus Immosen kirjoittaman artikkelin tekstistä (kuva 3). Immosen mielestä henkinen epätasapaino ei ole este taiteilijuudelle, hän nostaa esimerkiksi artikkelissaan runoilija Uuno Kailaan, joka kirjoitti tunnetuimmat runonsa melisairaalassa. Kilposen haastatteleman psykiatri Isohannin mielestä taiteilijat ovat poliitikkojen ohella tavallista alttiimpia sairastumaan kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön. Hän viittaa Vilho Lammen tavallista aktiivisimpiin luomiskausiin, joiden aikana taiteilija maalasi myös öisin ja oli huomattavan tuottelias.

Immonen nostaa artikkelissaan esille tauluja, joista Tyttö jään reunalla -teoksen (kuva 2) hän mainitsee jutun ingressissä eli lehtiartikkelin johdantokappaleessa. Kuva-analyysyjä paljon tehnyt Kastemaa kertoo artikkelissaan Lammen taiteesta yleisemmin korostaen Lammen kaupunkilaista alkuperää viitaten taiteilijan lapsuusvuosiin, jolloin tämä asui Oulun kaupungissa.



Mielestäni tutkimuksen tehtävä on juuri selvittää näitä asioita niin pitkälle kuin se voi. Mitä tulee kuolemaa pohtivien aiheitten vähyteen, näen päin vastoin siihen liittyvän traagisen pohjavireen Lammen koko tuotannossa. Vuonna 1928 pari vuotta opiskelun päättymisen jälkeen on maalattu "Pelto, tie ja lato". Osa sen taivaasta on saman tapainen kuin toivottomutta henkivässä myöhäistuotannon maalauksessa "Äidin haudalla". Maneristinen esitys näissä tuo mieleen taideterapiassa nähtyjen henkisesti häiriintyneitten muotokielen. Mutta — se erittäin huomattakoon — taiteessa tällaisen ilmiön ei tarvitse olla negatiivinen.

KUVA 3. Ote Unto Immosen artikkelista, jossa hän muun muassa kertoo Lammen tuotannossa esiintyvistä traagisesta pohjavireestä. (Kaleva 4.4.1980)

7 POHDINTA

Kulttuurijournalistisia tekstejä kirjoittavat alansa ammattilaiset, kuten journalististen alojen erikoisammattilaiset yleensä, ovat eettisessä vastuussa siitä, mitä he kirjoittavat aiheistaan. Vastuu on sitä suurempi, kun kerrotaan kuolleista henkilöistä. Näkemykseni mukaan lukijan pitäisi kyetä erottaa tosiasiat kirjoittajan sepitteistä ja mielipiteistä. Tarkastelemissani kirjoituksissa kahdessa, Kastemaan ja Immosen artikkeleissa, tehdään johtopäätöksiä ihmisestä, joka ei ole enää elossa eikä näin ollen voi vastata kirjoitusten arvioihin. Molempien kirjoittajien mielestä Vilho Lampi on musertunut kovan työtaakkansa alle, ja Kastemaan mielestä tämä on yksi syy, joka on johtanut taiteilijan hukuttautumiseen. Immonen taas puolestaan korostaa Lammen tuotannon kokonaisuutta, jossa näkee kuoleman pohjavireen, ja kuvailee liminkalaistaiteilijaa melankoliseksi ja ahdistuneeksi ihmiseksi.

Opinnäytetyössäni käsittelemäni Anna Kilposen artikkeli, on toteutettu neutraalimmalla otteella, koska Vilho Lampea koskeviin kysymyksiin vastauksia on yritetty löytää eri haastateltavien avulla. Artikkelista saa kuvan, että Kilponen ja hänen haastateltavansa eivät tiedä, he olettavat. Kuinka kukaan meistä voisi ylipäänsä tietää kenenkään itsemurhan tehneen lopullista, tarkkaa motivaatiota ratkaisunsa? Oman henkensä riistoon johtanutta syytä tai syitä ei voi tietää tarkkaan varsinkaan siinä tapauksessa, jos itsemurhan tehneet eivät ole jättäneet jälkeensä minkäänlaista viestiä, jossa selitettäisiin tekoon johtaneita syitä, kuten Vilho Lammelta tapauksessa.

Lammen erityiselle taiteelliselle tuotteliaisuudelle 1920-luvulla on löytynyt selitys Kilposen haastattelemalta psykiatrilta, Matti Isohannilta. Jos Vilho Lampi olisi aikalaisemme, hän olisi Isohannin mukaan mahdollisesti saanut kaksisuuntaiseen mielialahäiriöönensä diagnoosin ja lääkityksen. Tämä herätti kysymyksen: jos bipolaarihäiriö-diagnoosi olisi tehty ja lääkitys siihen olisi ollut mahdollinen, olisiko taiteilijan lääkitys vaikuttanut hänen tuotantonsa laajuuteen ja monipuolisuuteen? Ja toisaalta, olisiko vaikea kaksisuuntainen mielialahäiriö mahdollisesti rajoittanut häntä taitelijana ja estänyt toimimasta niin ahkerasti taidemaalarina? Pidän Isohannin uumoilemaa Lammen sairastamaa kaksisuuntaista mielialahäiriötä kyseenalaisena. Kuten hän itse totesi haastattelussa, diagnoosi olisi vaatinut aikaa vieviä tutkimuksia. Oikean diagnoosin saaminen nykyäänkin saattaa kestää keskimäärin kahdeksan vuotta. Sairastunut ei ehkä koe olevansa sairas ja hoitoon meno viivästyy sen vuoksi. Erityisen helposti näin käy, jos ihmisellä on bipolaarihäiriön kakkostyyppi, jossa maniajaksot ovat lievempiä ja masennus on hallitsevin oire. (Kaksisuuntaiset ry. 2022.)

Itseäni askarruttaa se seikka, miksi ihmisten, jotka tekevät intohimoisesti ja vimmaisestikin omien taipumustensa mukaista luovaa työtä, helposti epäillään sairastavan kaksisuuntaista mielialahäiriötä tai jotain muuta psyykkistä sairautta? Luovat ihmiset ovat omaperäisiä, energisiä ja uteliaita riskinottajia. Heille

on yhteistä myös kiinnostus uusiin ja monimutkaisiin ilmiöihin. Kuten Matti O. Huttunen Duodecim-lehden nettijulkaisussa toteaa, voisi kuvitella, että vakavaa maniaa, masennusta tai akuuttia psykoosia sairastavan ihmisen olisi vaikea kyetä pelkojensa, toivottomuutensa tai hajanaisuutensa vuoksi pitkäjänteiseen ja luovaan työhön. (Huttunen 2006.) Psykiatrian emeritusprofessori Isohanni on toki alansa asiantuntijana perehtynyt aiheeseen syvällisesti ja tietää, millaisesta taudinkuvasta on kysymys. Vakavista psykiatrisista sairauksista kärsineitä kuvataiteilijoita on paljon, esimerkiksi Vincent van Gogh, Jackson Pollock, Matisse ja Michelangelo joitakin mainitakseni. (Huttunen 2006.)

Vilho Lammen elämään ja taiteilijapersoonaan liittyy monia näkemyksiä, jotka saattavat varioida kunkin aikakauden tulkitsijoiden mukaan (Junttila 1998, 7). Opinnäytetyössäni perehdyin kolmeen eri artikkeliin, ja esitin omat arvioni niistä aikajärjestyksessä. Kunkin kirjoituksen välissä on noin kaksi vuosikymmentä. Ansoituneet kuvataiteen asiantuntijat, Immonen ja Kastemaa, ovat kirjoittaneet viime vuosisadalla kaksi tarkastelemaani artikkelia. Millä lailla kyseiset kirjoitukset ovat kytköksissä omaan aikaansa, sitä voi pohtia. Aiemmin mainittu Pertti Pulkkinen totesi Helsingin taidetalon Vilho Lampi-näyttelyn esittelyoppaassa, että taidekriitikot ovat tehneet Lammen kohtalosta 1950-luvulla ”epämääräisiä spekulatioita” (Pulkkinen 1980). Jokainen voi itse arvioida ovatko artikkelit, jotka on kirjoitettu vuosikymmeniä myöhemmin, hätäisiä ja ympärilyöreitä päätelmiä Vilho Lammen persoonasta ja hänen itsemurhansa syistä. Artikkelien myötä voi myös miettiä, olisiko Lammen elämää ja persoonallisuutta analysoitu samalla tavalla, mikäli hän ei olisi päätenyt lopulliseen ratkaisuunsa.

Näkemykseni mukaan kuolleista henkilöistä kirjoittaessa tulisi noudattaa eettisiä sääntöjä korostetusti. Mikäli mahdollista, taustatyö pitäisi tehdä mahdollisimman tarkasti. Jos taustatyöt eivät tuo tulosta ja varmoja vastauksia, omakohtaiset arviot ja luulot edesmenneen elämästä, kuolinsyistä ja persoonasta tulisi esittää artikkeleissa sellaisina kuin ne ovat, olettamuksina.

LÄHTEET

Aristoteles 2012. Teokset IX Retoriikka Runousoppi. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Huttunen, Matti O. 2006. Hulluus ja luovuus. Hakupäivä 11.12.2022.
<https://www.duodecimlehti.fi/duo96177>.

Junttila, Marja & Ruuskanen, Jukka-Pekka & Kuorilehto, Markku O. 1998. Vilho Lampi. Oulu: Ars Nordica & Kustannus Pohjoinen.

Kaakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 1999. Argumentti ja kritiikki. Helsinki: Gaudeamus.

Kaksisuuntaiset ry. 2022. Kaksisuuntainen mielialahäiriö. Hakupäivä 11.12.2022.
<https://kaksisuuntaiset.yhdistysavain.fi/tietoa-sairaudesta/kaksisuuntainen-mielialahairio>.

Kalevamedia 2022a. Hakupäivä 20.11.2022. <https://www.kalevamedia.fi>.

Kalevamedia 2022b. Hakupäivä 20.11.2022. <https://www.kalevamedia.fi/tietoa-meista/historia>.

Kangosjärvi, Jaakko 1991. Seminaarinlehtori, taidemaalari Unto Immonen. Hakupäivä 26.11.2022.
<https://www.hs.fi/i ihmiset/art-2000003046230.html>.

Kantola, Anu, Moring, Inka & Väliverronen, Esa 1998. Media-analyysi: tekstistä tulkintaan. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Koho, Satu 2021. Kulttuurijournalismin kurssi 2021. Oulun ammattikorkeakoulu. PowerPoint-esitys. Moodle-alusta. <https://moodle oulu.fi/course/view.php?id=11668#section-0>. Vaatii kirjautumisen kurssialustalle.

Konttinen, Riitta & Laajoki Liisa 2000. Taiteen sanakirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Palonen, Heikki & Summa, Hilikka (toim.) 1998. Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Vastapaino.

Pulkkinen, Pertti & Lampi, Matti 1980. Vilho Lampi 22.3.1980-20.4.1980. Helsinki: Helsingin taidetalo.

Raudaskoski, Anna 2022. Vilho Lampi -museon ja -seuran historia. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulu.

Roos, Jonni 2020. Taskulamppu herätti tiedonjanon. Hakupäivä 19.11.2022. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/07/04/taskulamppu-heratti-tiedonjanon-joka-on-ohjannut-heikki-kastemaan-koko-elamaa>.

Terveystalo 2022. Kaksisuuntainen mielialahäiriö. Hakupäivä 21.11.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00378>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vanha-Majamaa, Anton 2019. Fanittaminen on osa kulttuurijournalismia ja se on ongelma, kirjoittaa Anton Vanha-Majamaa. Hakupäivä 20.11.2022. <https://journalisti.fi/nakokulmat/2019/10/fanittaminen-on-osa-kulttuurijournalismia-ja-se-on-ongelma-kirjoittaa-anton-vanha-majamaa>.

TUTKIMUSAINEISTO

Immonen, Unto 1980. Lakeuden melankolikko Helsingissä. Kaleva 4.4.1980.

Kastemaa, Heikki 1998. Kaupunkilainen maalaismaisemissa. Kaleva 14.6.1998.

Kilponen, Anna 2021. Pariisin jälkeen suunta muuttui. Sanomalehti Kaleva. Hakupäivä 25.9.2022.
<https://www.kaleva.fi/olivatko-masennus-ja-sairauden-pelko-osasyina-limi/4107704>.